

PAPER DETAILS

TITLE: 1960'li Yillarda Izmir'de Eglence Hayati ve Gezinti Yerleri

AUTHORS: Senay SAVUR

PAGES: 153-178

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/330025>

Tarih ve Günce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
I/1, (2017 Yaz), ss. 153-178.

1960'LI YILLARDA İZMİR'DE EĞLENCE HAYATI VE GEZİNTİ YERLERİ*

Şenay SAVUR**

Öz

Her kentin kendine özgü bir toplumsal kimliği vardır. Eğlence kültürü de toplumsal kent kimliğini oluşturan unsurlardan bir tanesidir. Türkiye, 1960-1970 yılları arasında toplumsal dinamikleri değiştirecek kritik bir dönem geçirmiştir. Zira 60'lı yıllar 27 Mayıs 1960 İhtilali ile başlamış ve bir askeri uyarı niteliğinde olan 1971 Muhtırası ile sona ermiştir. Bu 10 yıllık süreç, makro düzeyde Türkiye'nin mikro düzeyde ise İzmir'in, sadece siyasi hayatını değil, sosyal yaşantısını, eğlence hayatını ve gündelik yaşantısını da etkilemiştir. Amaç, bu 10 yıllık süreç içerisinde İzmir'in eğlence hayatına ışık tutmak, yıkılmış ve zamanla unutulmuş mekânları hatırlatmaktır. Bu makalede, İzmirlilerin dinlenmek ve eğlenmek için gittikleri mekânlara, boş vakitlerini değerlendirme yöntemlerine ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Kentin gece kulüplerinden, gazinolarından, müzikli çay bahçelerinden, sinemalarından, piknik ve mesire yerlerinden, plaj ve denizlerinden bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: 1960'lar, İzmir'in Eğlence Hayatı, Gece Kulüpleri, Gazinolar, Plajlar, Piknik Alanları, Sayfiye Yerleri.

* Bu makale, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Türk Devrim Tarihi Bölümünde, Prof. Dr. Kemal Arı danışmanlığında hazırlanmakta olan "1960'lı Yıllarda İzmir'de Sosyal Yaşam" isimli doktora tezinden esinlenilerek kaleme alınmıştır.

** Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Türk Devrim Tarihi Bölümü Doktora Öğrencisi, (senaysavur@hotmail.com).

THE ENTERTAINMENT LIFE AND THE SIGHTSEEING PLACES IN İZMİR IN THE 1960'S

Abstract

Each city has its own unique social identity. Entertainment culture is one of the elements that constitute social city identity. Turkey between 1960 and 1970 underwent a critical period that would change the social dynamics. For the 60s began with the military coup of 27 May 1960 and ended with the 1971 Memorandum which was a military warning. This 10-year period affected not only the political life but also the social life, the entertainment life, and everyday life of Turkey at the macro level and of İzmir at the micro level. My aim is to shed light on İzmir's entertainment life for this 10-year period and to remind those places that have been lost and forgotten over time. This article contains information about places that İzmirians visited for relaxation and entertainment and about their methods of recreation. City's nightclubs, gazinos, open cafes with live music, cinemas, picnic and recreation spots, beaches and the seas are mentioned.

Keywords: 1960's, *The Entertainment Life of Izmir, Nightclubs, Gazinos, Beaches, Picnic Areas, Summer Resorts.*

Giriş

1960'lı yıllarda İzmir, hem Avrupa kenti görünümünü korumakta hem de küçük bir Anadolu kentinin klasik öğelerine sahip olmayı sürdürmekteydi. Alsancak gibi yerli halkın yaşadığı semtlerin yanı sıra kent dışından gelen göçmenlerin oluşturduğu Gültepe, Yeşilyurt, Çamdibi gibi gecekondu bölgeleri de varlıklarını sürdürüyorlardı. Farklı gelir grupları farklı semtlere yerleşmiş ve birbirleriyle etkileşimleri sonucu toplumsal yaşamda ortak öğelerle kendini göstermeye başlamıştı.

İzmir'in; Türkiye'nin önemli ihracat ve ithalat merkezlerinden birisi olması, sanayileşmenin her geçen gün artması, turizmin öneminin giderek anlaşılması, 1955 yılında kurulan Ege Üniversitesinin toplumun kültürel yapısında meydana getirdiği değişiklik, ulaşım imkânlarının çoğalması, Nato Karargâhının İzmir'de bulunması, göç olayı ile birlikte yeni yerleşim bölgelerinin oluşması, 1960'larda İzmir'in toplumsal yapısını belirleyen en önemli kriterlerdi. Bir tarafta yüzyıllardır İzmir'de yaşayan yerli halk, diğer tarafta gecekondu bölgelerini oluşturan göçmenler, bir diğer tarafta ise İzmir'de görev yapan Amerikalı aileler... Her gelir grubuna ait vatandaşın yaşadığı semtler farklıydı; fakat toplumsal yaşamın bir gereği olarak insanların birbirleri ile etkileşimi kültür sentezinin oluşmasını sağlıyordu. Ulaşım imkânları artmış; yollar, parklar, binalar ve apartmanlar yapılmıştı. Birbirine yakın iki köy bile gelenek, görenek, yaşam ve inanç biçimleri açısından farklılık gösteriyordu. Göç eden kesim, kendine ait yaşam düzenini İzmir'e getirmekle kalmıyor, İzmir'in kendine has kültürünü de yavaş yavaş benimsiyordu. Kimi

zaman hiç kabul etmediği değerler oluyor, kimi zaman da kendi bildikleri ile yeni gördüklerini sentezliyor ve ortaya yepyeni bir kültür ögesi çıkıyordu¹.

Kent merkezinde yaşayan ailelerin, gecekonduarda yaşayan ailelerin ve sayıları az da olsa aile evlerinde yaşayanların mahalleleri ayrılmakta, yaşadıkları konut tipleri farklılaşmakta ve yaşam tarzları çeşitlilik göstermekteydi. Fakat her ne kadar mahalleler ve konut tipleri ayrılsa da geleneksel yaşam tarzları sürdürülmeye devam edilse de İzmir'in kendine has kültürü, tüm grupları bir çatı altında topluyordu. Gidilen eğlence yerleri, moda kültürü, kılık kıyafet seçimi, piknik ve kır eğlenceleri, tüm İzmirliileri ortak bir paydada birleştiriyordu.

İzmir'de her mevsim gidilecek, gündelik hayatın koşuşturmasından insanları uzaklaştıracak, hoşça vakit geçirmelerini sağlayacak birçok eğlence unsuru vardı. Bunlardan belki en önemlisi ve en sık gidileni sinemalardı. Yaz-kış açık olan sinemalar; her gelir grubundan insanın, kadınlı erkekli, çoluk çocuklarıyla birlikte rahatlıkla gittikleri yerlerdi. Yazları açık hava sinemaları tercih edilir, özellikle bayanlar ev işlerini sinema saatlerine göre ayarlar ve komşularıyla buluşup, kalabalık gruplar halinde giderlerdi. Başrol oyuncularını ile kendilerini özdeşleştirmek ve film boyunca ağlamak yaygın davranışlardı. Filmin kalitesi acıklı olmasına bağlıydı. Birbirlerine filmi önerirken, "Mutlaka git, çok acıklı..." diye tavsiye edilirdi.

Sinemaların dışında; sanatçıların sahne aldıkları gazinolar, müzikli çay bahçeleri ve gece kulüpleri de İzmir'in eğlence hayatını şekillendiren mekânlardı. Fuarın varlığı İzmir'i renklendirir, farklı il ve ilçelerden vatandaşların İzmir'e akın etmelerini sağlardı. 1 ay açık kalan fuar boyunca, en meşhur sanatçılar İzmir'e gelmek için adeta birbirleriyle yarışlardı. Aylar öncesinden, hangi sanatçının hangi gazinoda çıkacağı belirlenirdi. Fuardaki gazinolarda eğlenmek bir ayrıcalıktı. Gazinolara ailecek gidilir ve geç saatlere kadar kalınırdı.

İzmir'in ılıman iklimi ve sıcak havanın yılın 5-6 ayı boyunca devam etmesi, piknik ve mesire yerlerini de vazgeçilmez kılıyordu. Nisan ayının ilk günleriyle birlikte piknik sezonu açılır ve kalabalık gruplar halinde pikniğe gidilirdi. Hava sıcaklığının artmaya başladığı mayıs aylarından itibaren de İzmirliiler, plajlara ve deniz kenarlarına akın ederlerdi. İzmir hem mesire yerleri açısından hem de plajlar açısından zengin bir kent idi.

1. Sinemalar

İzmir, 20.yy'ın başlarından itibaren yaşayan bir sinema kültürüne sahipti. 20.yy'ın ikinci yarısında sinemanın sektörel açıdan gelişmesiyle birlikte sinema salonlarının sayısı da hızla arttı. 1948 yılında İzmir'de 8 sinema salonu mevcutken, 1960'lı yıllarda sayı 60'ın üzerine çıktı². Sinema sektörü en popüler dönemini

¹1967 *İzmir İli Yıllığı*, ss.161-165.

² *Milliyet Gazetesi*, 16 Ocak 2017.

1960'larda yaşadı. Televizyon henüz gündelik yaşantıya girmemişti. Kadınlı, erkekli tüm vatandaşların en büyük eğlencesi sinemalardı. Erkeklerin boş vakitlerini değerlendirmek ve eğlenmek için gittikleri birçok mekân olurdu; fakat bayanların gittikleri eğlence mekânı genelde sinemalardı. Sinema biletlerinin nispeten ucuz olması, her gelir seviyesine uygun bilet satışlarının bulunması, vatandaşın sinemalara kolaylıkla gitmesini sağlıyordu. İzmir, ılıman bir iklime sahip olduğu için 60'lı yılların ikinci yarısından itibaren İzmir'de açık hava sinemalarının da sayısı artmaya başladı. Öyle ki bazen bir semtte birkaç tane birden açık hava sineması olurdu. Sinema salonlarının fazlalığı, bilet fiyatlarının uygunluğu ve İzmir'deki yerleşmiş sinema kültürü, sinemayı İzmirli için vazgeçilmez kılıyordu.

1.a. Kapalı Sinemalar

1960'lı yılların başında İzmir kentinde çok sayıda sinema salonu mevcuttu. Hemen hemen her semtin kendine ait bir salonu vardı; ancak salonların konforları, konumları ve bilet fiyatları birbirinden farklı idi. Haliyle gelen müşteri profilleri de farklı oluyordu. İzmir'in tanınmış ailelerinin ve gelir seviyesi yüksek vatandaşların gitmeyi tercih ettikleri sinema salonu Elhamra Sineması idi. İzmirli arasında, Elhamra sinemasında film izlemeye gitmek adeta bir ayrıcalıktı. Öyle ki sinemaya giden vatandaşlar o gün giyimlerine özen gösterir, en şık kıyafetlerini giyerlerdi. Elhamra Sineması, 2006 metrekaarelik bir alan içerisine inşa edilmişti. Plan ve projesi, mimar mühendislerden Sermet ve Galip Beylere aitti. Görkemli iç ve dış mimariye sahip olan sinemanın, ayrıca büyük bir dinlenme salonu mevcuttu. Film izlemeye gelenler önce dinlenme salonunda oturur, ardından sinema salonuna girerlerdi. Sinema salonu kışları merkezi ısıtma sistemi ile ısıtılır, yazları vantilatör ve aspiratörler ile soğutulurdu³.

O dönem sinema salonları özel localara sahipti. Locaların fiyatları ve konforları birbirinden farklıydı. Elhamra Sinemasının da 100 kişilik özel bölümü, 200 kişilik balkon ve 450 kişilik parter denilen ön alanı vardı. Ailesi ve arkadaşları ile ayrı oturmak isteyen izleyiciler için de 10 tane balkon locası ve 10 tane benyuvarı mevcuttu. Benyuvarların her biri dörder kişilik, balkon localarının ise her biri 5'er kişilik idi. Toplam 840 koltuğu vardı. Koltuklar kadife kumaştan olup Viyana'daki Thonet Şirketine yaptırılmıştı. Son derece lüks ve zevkle döşenmiş olan Elhamra Sineması, bu nedenle daha çok İzmir'in tanınmış simalarına hitap ederdi. Elhamra Sineması, 1960'lı yıllarda altın çağını yaşadı. Salonunun genişliğinden dolayı müzikhollere, tiyatro topluluklarına ve konserlere ev sahipliği yaptı. Tiyatro oyunları, Türk ve yabancı Batı müziği konserleri ve operalar hep Elhamra Sinemasının salonunda gerçekleştirildi⁴. Şükran Yücel, 60'lı yıllardaki anılarından bahsederken şu bilgileri vermiştir:

³ Oğuz Makal, *Tarihin Penceresinden İzmir Sinemaları*, Alo Bilgi Kültür Yay., İzmir, 1992, s.91.

⁴ Yaşar Ürük, "Milli Sinema: Elhamra", *İzmir Life Dergisi*, Sayı:127, (Mart, 2012), ss.80-81.

“En çok gittiğimiz sinema Konak'taki Elhamra Sineması idi. Her cuma suareye giderdik. Elhamra'da en yeni yabancı filmler oynardı. En çok izlenen filmler: “Ben-Hur” gibi bol Oscarlı, “On Emir” gibi tarihi ve “Kleopatra” gibi bol tanıtımlı Amerikan filmleriydi. Ama aynı zamanda Alain Delon'un, Jean Gabin'in, Jeanne Moreau'nun, Monica Vitti'nin, Mircille Darc'in, Sophia Loren'in, Marcello Mastroianni'nin oynadığı Fransız ve İtalyan filmleri de sık sık gösterilirdi.Elhamra'nın çok şık bir izleyici kitlesi vardı. Sinema için özel olarak en yeni giysilerimizi giyerdik. Perşembe'den gider, cuma akşamı için hep aynı sıranın başından bilet alırdık. Normal sıra numaralarından farklı olan sinemanın numara dizgesini ezberlemiştik. Hemen herkes, her hafta, aynı sırada, aynı koltukta otururdu”⁵.

Meşhur İzmir sinemalarından bir tanesi de Kordon'daki Tayyare Sineması idi. 1920'li yılların başında açılan Tayyare Sineması, İzmir'in hatta Türkiye'nin en iyi sinemalarından birisiydi. Alsancak sakinlerine ve Alsancak çevresindeki muhite hitap ederdi. Özellikle azınlıklar tarafından tercih edilirdi. Sinemanın yeri belediyeye aitti. 1968 yılına kadar belediye tarafından farklı işletmecilere kiralanmış, birçok defa el değiştirmiş ve zaman zaman restore edilmişti. 536 koltuk kapasitesine sahipti. Kış ayları için kalorifer düzeni, yaz ayları için vantilatör ve aspiratör düzeni mevcuttu. Sahnesi, sahne arka düzeni ve akustik özellikleri ile Türkiye'nin önemli sinema salonlarından birisiydi. 1960'ların ikinci yarısından itibaren sinema sektöründe başlayan kriz, bir süre sonra Tayyare Sineması'nı da etkiledi. 1968 yılında son işletmecisi Celal Boyer zamanında, İzmir Belediyesi tarafından İş Adamı Bedri Akgerman'a satıldı. Bedri Akgerman sinemanın son sahibi oldu. Bedri Akgerman'ın sinema salonunu yıkarak, yerine apartman yapma isteği belediye tarafından da olumlu karşılanınca, gerekli formaliteler yerine getirildi ve Tayyare sineması yıkılarak yerine Tayyare apartmanı inşa edildi⁶.

İzmir'in en popüler iki sineması olan Tayyare ve Elhamra sinemalarından başka, birçok sineması daha vardı. Bunlardan bir tanesi de Eşrefpaşa Caddesi'nde açılan Yeni Sineması idi. Sinema 1930 yılında 1.250 koltuk ile açılmıştı. Açıldığında İzmir'de dönemin en büyük sinemasıydı. Yeni Sineması'nın açılmasıyla birlikte tiyatro toplulukları bu salonda sahne almaya, sergiler bu salonda düzenlenmeye başladı. İzmir Devlet Tiyatrosu Konak Sahnesi yerini, Yeni Sineması'nın sahnesine bırakmıştı. 1950 yılına kadar aktif olarak faaliyet gösteren sinema, zamanla eskidi, makinaları yıprandı. Üstelik civarda 4 yeni sinemanın daha açılması, Yeni Sineması'nı gözden düşürdü. Bunun üzerine 1956 yılında, yurt dışından 16.000 liraya sinema perdesi getirtilerek, Yeni Sineması baştan sona yenilendi. “Sunnyscreen Panoramik Sinemaskop”, fosforlu gümüş renginde, İzmir'de bir benzeri daha olmayan perdeydi. Tadilattan sonra sinemaseverlere kapılarını yeniden açan Yeni Sineması, 20 yıl boyunca aralıksız olarak sinema göstermeye

⁵ Şükran Yücel, *Yitik Zamanın Peşinde Karantina*, Heyamola Yay., İzmirim Dizisi, İzmir, 2011, ss.92-93.

⁶ Yaşar Ürük, *İzmir'i İzmir Yapan Adlar*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi, İzmir, 2008, s.236, s.257.

devam etti. En parlak dönemini 1960'lı yılların ortalarında yaşadı; ancak 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren, açık hava sinemalarının açılmasıyla birlikte şöhreti azalmaya başladı ve 1960'lı yılların sonlarında zarar ederek kapanma aşamasına geldi⁷.

Kapanan sinema salonlarının yanı sıra, 1960'ların sonlarında yeni açılan sinema salonları da vardı. Bunlardan bir tanesi, 1967 yılında İş Adamı Enver Bakloğlu tarafından açılan Sema Sineması idi. Sema Sineması'nın mimari planlaması, Yüksek Mimar Rıza Aşkan tarafından yapılmış ve Konak'ta 2.000 m²'lik bir alan üzerine inşa edilmişti. 500 m² salonu, 220 m² fuaye ve sigara alanı, 120 m² giriş holü ve gişeler, 144 m² sahnesi ile tiyatro ve konserlerin de yapılmasına imkan tanıyan bir büyüklükteydi. İngiltere'den özel olarak getirilmiş naylon perdesi, dönemin son moda trenlerini yansıtıyordu. Kalorifer tertibatı ve havalandırması mevcuttu. 755 kişilik salonu ile tek kat üzerine inşa edilmişti. O dönemlerde pek rastlanılmayacak şekilde balkonsuz olarak yapılan salonun 5 tane çıkış kapısı mevcuttu. Sema Sineması'nın bir diğer özelliği de barında alkollü içki satışının yapılmasıydı. Sinema saati başlamadan önce sinemaseverler, beklerken içki alabiliyorlardı⁸. Alkollü içki satışı, modern sinema salonlarında bir yenilikti. Nitekim 1968 yılında Rıza ve Zeki Aşkan kardeşler tarafından açılan Şan Sineması'nda da alkollü içki satışı yapılmaktaydı. Şan Sineması, 1968 yılında, Konak 3. Beyler Sokağı'nda, yeni ve modern bir yapıyla hizmete açıldı. Kalorifer tesisatı, havalandırma sistemi, kafeteryası ve 1.000 kişilik salonu ile İzmirli sinemaseverlerin hizmetine sunuldu⁹.

20 Kasım 1956 tarihinde Konak'ta Anafartalar Caddesi üzerinde, 608 koltuk ile izleyiciye kapılarını açan bir diğer sinema salonu Konak Sineması idi. Konak Sineması, 3 ayrı salondan oluşmakta ve her salonun duvarlarında akustik özellikler bulunmaktaydı. Sahnedeki fısıltılar en arka koltuklardan bile duyulabiliyordu. Salonun mimari çalışmalarını, dönemin meşhur mimarı Harbi Hotan yapmıştı. Ne yazık ki 1960'lara doğru, depreme dayanıklı olmadığı iddiası ile kapandı. İki yıl kapalı kaldığı bilinen sinema salonu, 1962 yılında tekrar hizmete açıldı. Konak Sineması 1960'lı yıllar boyunca İzmirli seyircilere sinema izletmeye devam etti¹⁰.

Yukarıda sayılan sinemaların dışında, 1962 yılında İzmir'deki sinema salonlarından bazıları Albayrak, Atlas, Büyük, Ferah, İkbal, İnci, Köşk, Kulüp, Lale, Melek, Ses, Saray, Şenocak, Tan ve Yıldız idi¹¹. 1969 yılında ise varlığını sürdürmeye devam eden sinema salonlarından bazıları ve bu salonlarda oynayan filmler ise şunlardı: Albayrak Sineması'nda Erol Büyükburç'un "Berduş", Cüneyt Arkın'ın

⁷ Yaşar Ürük, "İzmir'in ilk Sinema Vadisinde Yeni Sinema", *İzmir Life Dergisi*, Sayı:149, (Ocak, 2014), ss.78-79.

⁸Ege Ekspres, 17 Ocak 1967.

⁹Demokrat İzmir, 22 Kasım 1968.

¹⁰ Yaşar Ürük, "Şık Sineması'nda Neşe ve Diğer Sinemalar", *İzmir Life Dergisi*, Sayı:164, (Nisan, 2015), s.65.

¹¹Yeni Asır, 2 Ocak 1962.

"Malkoçoğlu", Büyük Sineması'nda Ayhan Işık'ın "Sabah Olmasın", Tamer Yiğit'in "Sazlı Damın Kahpesi", Efes Sineması'nda Rod Taylor'ın "Kara Güneş", Elhamra Sineması'nda Yul Bryner ve Tony Curtis'in "Taras Bulba", Elif Sineması'nda Charles Bronson'un "12 Kahraman Haydut", Hatay Sineması'nda Erol Büyükburç'un "Berduş", İzmir Sineması'nda Jerry Lewis'in "Jerry Gider Tersine", Konak Sineması'nda Hayley Mills'in "Asi Ruhlar", İmren Sineması'nda Erol Büyükburç'un "Berduş" ve Ekrem Bora'nın "Arkadaşımın Aşkı", Köşk Sineması'nda Cüneyt Arkın'ın "Malkoçoğlu", Kulüp Sineması'nda Henry Fonda'nın "Dedektif Madigan", Rod Taylor'un "Kara Güneş", Lale Sineması'nda Ayhan Işık'ın "Sabah Olmasın ve Tamer Yiğit'in "Sazlı Damın Kahpesi", Saray Sineması'nda Yıldız Tezcan'ın "Tatlı Sevgilim" ve Cüneyt Arkın'ın "Malkoçoğlu", Sema Sineması'nda Henry Fonda'nın "Dedektif Madigan", Ses ve Site Sinemalarında Erol Büyükburç'un "Berduş", Şan Sineması'nda Rod Taylor'ın "Kara Güneş", Şenocak ve Ülkü Sinemalarında Cüneyt Arkın'ın "Malkoçoğlu" ve Yıldız Tezcan'ın "Tatlı Sevgilim", Yul Bryner'in "Taras Bulba" ve JerryLewis'in "Jerry Gider Tersine", Yıldız Sineması'nda Charles Bronson'un "12 Kahraman Haydut"¹²...

1.b. Açık Hava Sinemaları

İzmir, 1960'lı yıllara yazlık sinema cennetiydi. Her semtte açık hava sinemalarına rastlamak, hatta bir semtte birden fazla açık hava sineması görmek mümkündü. Belki, İzmirliilerin sinema kültürüne olan düşkünlüğü belki de İzmir'in ılıman iklime sahip olması ve yaz aylarının uzun sürmesi, İzmir'de 1960'lı yıllarda çok sayıda yazlık sinemanın açılmasına imkân tanıdı. Özellikle Alsancak'ta neredeyse her köşe başında bir yazlık sinema vardı. 1960'lı yılların ikinci yarısı, yazlık sinema sektörünün doruğa ulaştığı yıllar oldu. İzmir, 100'ü aşkın açık hava sineması ile Türkiye'nin en çok yazlık sinemaya sahip olan iki şehirden birisi idi.

Yazlık sinemalar, İzmir'in ılık yaz akşamlarının vazgeçilmez eğlencesi olurdu. Hangi sinemaya gidileceği gündüzden kararlaştırılır, o gün yemekler erken yenir ve hevesle sinema saati beklenirdi. Genellikle komşularla veya ailecek sinemaya gidilirdi. Açık hava sinemaları her semtte bulunduğu için, ulaşım kolay olur, yürüyerek gidilirdi. Sinemaların oturma yerleri tahta sandalyelerdendi. Pek rahat olmamakla birlikte, kirlendiğinde yıkanabildiği için tahta sandalyeler tercih edilirdi. İzmirliiler yanlarında getirdikleri minderleri altlarına koyarlar, sandalyenin verdiği rahatsızlığı böylece giderirlerdi. Yanlarında minder getirmeyenler için kapıda minder kiralanırdı. Sinemaların vazgeçilmez yiyeceği ay çekirdeği idi. Film boyunca çıtır çıtır çekirdek yeme sesleri eksik olmazdı. Sinemalarda konuşmak serbestti. Çocukların ağlama sesleri, gülme sesleri, büyüklerin filmle ilgili yorumları normal karşılanırdı. Sade gazozlar, sinema kültürünün önemli bir parçasıydı¹³. Gazozcu

¹²*Yeni Asır*, 2 Kasım 1969.

¹³Hülya Koç, "Zamanda Yolculukta Yazlık Mekanlarımız: Alsancak Yaz Sinemaları", *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., Sayı:4, (Eylül, 2001), s.10.

boynuna bir kova alır. İçini gazozlarla doldurur ve kovalara tık tık tık vurarak, izleyiciler arasında dolaşırdı. Biten şişeler atölyelere veya gazozhanelere gönderilir, doldurulup yeniden satılırdı¹⁴. Daha sonraları meyveli gazozlar çıktı. Sinemalara çocuk ailecek gidildiği için genellikle duygusal filmler, komedi filmleri veya kovboy filmleri oynatılırdı. Polisiye filmler ve korku filmleri pek rağbet görmezdi. Filmin ortasında çocuklar genelde uyur, eve kadar annelerinin veya babalarının kucaklarında uyuyarak dönerlerdi. Sinema salonlarının temizliği ve konforu istenilen boyutta olmasa da, İzmirli sinemaya gitmekten büyük keyif alır, akşam olmasını hevesle beklerlerdi¹⁵.

Sinema işletmecilerinin bazen daha fazla müşteri alabilmek için kurallara uymadıkları da görülüyordu. Örneğin açık hava sinema talimatnamesine göre, her sinemanın sandalye sayısı önceden belirlenirdi; fakat sinemacılar daha fazla müşteri alabilmek için sandalye sayısını arttırırlar, salonu tıklım tıklım doldururlardı. Diğer bir hile yöntemi de numaralı bilet yerine numarasız bilet satmaktır. Birinci sınıf sinema salonlarının biletleri numaralı olurdu; fakat işletmeciler daha fazla müşteri çekebilmek için tüm biletleri numarasız olarak keserlerdi. Bu nedenle açık hava sinema talimatnamesine uymadığı için kapatılma cezası alan sinemalar olurdu. Mesela, 1960 yılının yaz aylarında Venüs, Lozan, Nergis, Gönül, Çiçek, Levent, Mavi Çiçek, Güneş, Gülbahar, Yeşiltepe, Ar, Gül, Yenidoğan ve Bayraklı'da Işık sineması kapatılma cezası almıştı¹⁶.

1960'lı yılların ilk yarısında İkinci Kordon'da Ses Sineması vardı. Nato binasının tam karşısında yer alan Ses Sineması, en erken kullanım değiştiren sinemalardan birisi oldu. 1966 yılında yıkılarak, yerine Ses Apartmanı inşa edildi. 60'ların ortalarından itibaren birçok sinemanın kaderi de yine Ses Sineması gibi olacak, yıkılarak yerlerine apartmanlar veya işyerleri inşa edilecekti. Nitekim Ses Sineması ile aynı kaderi paylaşan bir diğer sinema Ünüvar Sineması idi. Talatpaşa Bulvarı'ndan Gündoğdu Meydanı'na giderken sol taraftaki ada üzerinde konumlanan Ünüvar Açık Hava Sineması, 1960'lı yılların ortalarına kadar İzmirli'lere hizmet vermeye devam etti. Ancak 1967 yılında yıkılarak yerine apartman yapılmasına karar verildi. 1969 yılında apartmanın inşaatı tamamlandı ve Ünüvar Apartmanı olarak sakinlerini kabul etmeye başladı. Ar Sineması ise bugünkü Kıbrıs Şehitleri Caddesi üzerinde bulunuyordu. Dönemin en büyük sinemalarından birisiydi. 1954 yılında Mesudiye Sineması adıyla açılmış, 1961 yılında yeniden restore edilmiş ve Ar Sineması ismini almıştı. En uzun süre hizmet veren sinemalardan birisi oldu. 1970'li yılların sonlarına kadar varlığını sürdürmeye devam etti. Talatpaşa Bulvarı üzerinde Ege Sineması, Alsancak Camisi'nin karşısında Hayat Sineması, Talatpaşa Bulvarı'ndan Tekel binasına doğru giderken sağda Kemahlıoğlu Sineması yer alırdı. Kemahlıoğlu Sineması hep Türk filmleri oynatırdı. 1967 yılında Kıbrıs Şehitleri Caddesi'nin sonlarına doğru Hastürk

¹⁴ 20 Ekim 2016 Tarihinde Ayvalık Eski Belediye Başkanı Alaattin Süberoğlu ile Yapılan Röportaj.

¹⁵ Koç, a.g.m.,s.10.

¹⁶Demokrat İzmir, 15 Temmuz 1960.

Sineması'nın yapımı için çalışmalar başladı. Yapım izninin alınmasının uzun sürmesinden dolayı, sinema ancak 1971 yılında faaliyete geçti. Hastürk Sineması'nı biraz geçince sağ tarafta Kordon Sineması vardı. Her iki sinemanın da ömrü uzun süreli olmamış ve yerlerine işhanı inşa edilmişti. 1968 yılında açılan bir diğer sinema Dünya Sineması idi. Namık Kemal Lisesi'nin bahçesine inşa edilen ve 1980'lere kadar faaliyette kalan sinema, okulların kapanmasıyla birlikte hizmete açıldı. Okul bahçesinde açılan bir diğer yazlık sinema ise Güneş Sineması idi. Alsancak Ortaokulu bahçesinde, okul aile birliğinin başvurusu ile açılmıştı. Dünya ve Güneş sinemalarının birbirine çok yakın olması, seslerin birbirine karışmasına sebep oluyordu. Bu nedenle araya ses karışımını engelleyen tertibat kurularak sorun çözülmüş ve hizmete açılmıştı¹⁷.

Alsancak'ın dışında Karşıyaka'da, Güzelyalı'da, Karataş'ta, Bornova'da, Buca'da, Bayraklı'da, Eşrefpaşa'da, Göztepe'de ve daha birçok semtte yazlık sinemalar mevcuttu. Mesela, Karşıyaka'da Gül, Cihan, İpek, Rüya, Bayraklı, Billur, Şan, Şeref, Neşe, Marmara, Mehtap, Bayezit, Büyükçiğli, Hayal, Zafer, Yeni Ferah, Nergis, Melek, Rüya, Emek, Sayanora, Işık, Simeranya ve Holivud açık hava sinemaları vardı¹⁸. Sonra, Göztepe civarında Faik Bey durağında Gözümoğlu Sineması, Güzelyalı'da Sahil Sineması meşhurdur¹⁹. Basmane Garı'nın karşısında Yıldız Sineması vardı. Sinemanın sahibi Osman Kazmirci, İzmir'in çok sıcak bir memleket olması, yazları sıcaklıkların 40 dereceye kadar yükselmesi ve İzmirlilerin sıcaktan bunalmaları neticesinde yazlık bir sinema inşa etmeye karar vermişti. Osman Kazmirci'nin hayalinde kapalı; ancak gökteki yıldızların izlenebileceği, havalandırma sorununun olmadığı bir sinema vardı. Nihayet hayallerini gerçeğe dönüştürerek 1957 yılında var olan sinemayı yıkıp, yerine modern bir sinema inşa etti. Sinema salonunun üstü özel yapılmış bir sistemle tamamen açılabiliyor ve gökyüzü tüm açıklığı ile ortaya çıkıyordu. 1.800 koltuğa sahip olan Yıldız Sineması'nda 1960'lara kadar daha çok yabancı filmler izlenirdi. 1960'lerden sonra Türk filmleri de gösterime girmeye başladı. 60'ların sonlarına doğru, sinema sektörünün girdiği kriz, ikinci kuşak işletmecisi Yüksel Kazmirci'nin, bir günde izlenen film sayısını ikiye hatta üçe çıkarmasına sebep oldu. Fakat Yüksel Kazmirci'nin yaptığı müdahaleler işe yaramadı ve Yıldız Sineması kapanarak yerine Yıldız Spor Salonu açıldı²⁰.

1969 yılında Yeşildere'de açılan Serttaş Sineması da bir yazlık sinema idi. Açılmasıyla birlikte 2.505 sandalyesi ile İzmir'deki açık hava sinemaları içerisinde 4. büyük sinema olmuştu. Fatma Serttaş tarafından açılmış, müdürlüğü ve makinistliğini ise Çetin Serttaş yapmıştı. Aynı semtte, etrafında çok sayıda sinema olmasına rağmen, kısa süre içerisinde İzmirli tarafından tutuldu ve benimsendi.

¹⁷ Koç, a.g.m ss.5-9.

¹⁸ Engin Berber, Erkan Serçe, *Karşıyaka Tarihi*, İzmir Karşıyaka Belediyesi Kültür Yay., İzmir, 2011, s.226.

¹⁹ AybalaYentürk, "Sadık Yemni ile Söyleşi-İzmir'in Ruhu-", *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Sayı:6, (Mart, 2003), s.45.

²⁰ Makal, a.g.e, ss.147-148.

O dönemde sinema salonları peş peşe iki film birden gösterirlerdi. Pazartesi ve Perşembe günleri, oynayan filmler değişirdi. Değişen filmlerden bir tanesi siyah-beyaz olurken, diğeri mutlaka renkli film olurdu. Serttaş Sineması, izleyicisine bir ayrıcalık yapmak amacıyla her iki filmi de renkli göstermeye özen gösterirdi. 1969 yapımı “Nisan Yağmuru” isimli sinema filmi, Serttaş Sineması’nda gösterildikten sonra, filmin başrol oyuncularını sahneye çıkmış ve izleyicileri şaşkına çevirmişti. Filmin galası için İzmir’e gelen oyuncular arasında Murat Soydan, Nebahat Çehre ve Münir Özkul vardı. 1970’li yılların başında sinema sektöründe patlayan kriz, Serttaş Sineması’nı da zarara uğrattı ve 1980’li yılların başında kapısını izleyiciye kapatmak zorunda kaldı²¹.

60’larda İzmir’de film galaları sıklıkla yapılırdı. İzleyiciler, adeta filmin başrol oyuncularıyla yarışır tarzda kıyafetler giyerlerdi. O gün parfümler sürülür, en sık kıyafetler seçilir ve film izlemeye gidilirdi. Evleri sinemanın yanında olan aileler konu komşularını çağırırlar ve hep birlikte balkondan film izlerlerdi. Her akşam başka bir komşu geldiği için ev sahibi filmi defalarca izlerdi

60’lara damgasını vuran en gözde yazlık sinemalardan bir tanesi de Karantina’daki Venüs Sineması’ydı. Venüs Sineması’na günlük kıyafetlerle gidilmezdi. Özellikle galaların yapıldığı geceler, izleyiciler adeta filmin başrol oyuncularını ile yarışır nitelikte kıyafetler giyerlerdi. Venüs Sineması da galaların sıklıkla yapıldığı salonlardan bir tanesi idi. Aynı zamanda İzmir’deki ilk amfi-tiyatro sinemasıydı. Ses sanatçıları burada konser verir, tiyatro oyuncularını eserlerini burada sahnelerlerdi. Belirli kültür seviyesinin üzerindeki izleyicilere hitap ettiği için gösterime giren filmler de aynı paralelde olurdu. Film başlamadan önce, izleyicilere dönemin popüler şarkıları dinlettirilirdi. Ses hafif bir tonda açılır, film başlayana kadar müzik dinletisi devam ederdi. O dönemde evleri Venüs Sineması’nın hemen yanında olan Nilgün ve Belgin Balın kardeşler ise Şükran Yücel’in kitabında bu sesten rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, akşamları lambaları açmalarına izin verilmediğini, karanlıkta oturmak zorunda kaldıklarını, sesten dolayı ders çalışmadıklarını da ilave etmişlerdir²².

Sinemalar sadece kültürel bir araç değil aynı zamanda sosyal paylaşım alanlarıydı. Buluşmaların günümüzdeki kadar kolay olmadığı 60’larda, kızlar ve erkekler sinemalarda buluşurdu. Burada platonik aşklar yaşanır, delikanlı, sinemada görüp beğendiği kızı evine kadar takip ederdi. Film, sinemada izlemek ayrı bir keyifti fakat bazen de evlerin balkonunda film izlenirdi. Özellikle evi, sinemanın hemen yanında yer alan aileler; arkadaşlarını, eş-dostlarını film izlemeye davet ederlerdi. Her gece başka bir ahabını misafir eden ev sahipleri, aynı filmi defalarca izlemek durumunda kalırlardı. Fakat bu durumdan pek de şikâyetçi olmazlardı²³.

²¹Yaşar Ürük, “Serttaş Sineması”, *İzmir Life Dergisi*, Sayı:154, (Haziran, 2014), s.74.

²²Yücel, *a.g.e.*, ss.94-96.

²³*A.g.e.*, ss.94-96.

2. Gazinolar, Gece Kulüpleri ve Çay Bahçeleri

1960'lı yıllarda İzmir'in eğlence mekânları gazinolar, gece kulüpleri, müzikli lokantalar ve çay bahçeleri idi. Gece kulüplerine sadece erkekler giderken, çay bahçelerine ve gazinolara ailecek gidilirdi. Daha çok 1. Kordon'da ve Kültürpark'ta yer alan eğlence mekânlarına, İzmir'in farklı semtlerinde de rastlamak mümkündü. İzmirli gece eğlencesini severler, yeni açılan mekânları takip ederler ve sık sık giderlerdi. Özellikle fuar dönemi, eğlencenin doruğa ulaştığı, İzmir içinden ve dışından birçok vatandaşın İzmir'e akın ettiği bir dönemdi. Otobüslerle veya kendi araçları ile gelen vatandaşlar, fuar içindeki eğlence yerlerinde sabahın ilk ışıklarına kadar eğlenirlerdi. Sadece fuar döneminde açık olan gazino ve gece kulüplerinin yanı sıra tüm yıl boyunca faaliyet gösteren eğlence mekânları da olurdu. Bütün bir yıl boyunca çalışan bu mekânlar bile, fuar zamanı programlarını genişletirlerdi. Yurtiçinden ve yurtdışından sanatçılar getirirlerdi. Gazinoların, gece kulüplerinin ve çay bahçelerinin programları günler öncesinden gazetelerde yayınlanırdı. Vatandaşların biletleri nereden temin edecekleri duyurulurdu. Numaralı salonlar için önceden rezervasyon yapılırdı. O dönemde, çay bahçeleri bugünkü anlamda faaliyet gösteren kurumlar değildi. Müzikli gece eğlencelerinin yapıldığı, sanatçıların sahne aldığı yerlerdi. İzmirli aileleri ile birlikte rahatlıkla gittikleri mekânlar da daha çok, bu çay bahçeleri olurdu.

Fuarın açık kaldığı 20 Ağustos ve 20 Eylül tarihleri arası İzmirliğin eğlence hayatının canlılık kazandığı dönemdi. Fuarın açılmasıyla birlikte İzmirli fuara akın ederlerdi. Sadece İzmirli değil, çevre illerden ve dünyanın birçok bölgesinden de turistler İzmir fuarına gelirlerdi. Eğlence hayatı canlanır, sokaklar ışıklandırılır, müzikli danslı partiler çoğalırdı. Kültürpark Müdürlüğü her sene fuarda birtakım yenilikler yaparak daha fazla ziyaretçi çekmeye çalışırdı. Mesela, 1964 fuarının yenilikleri arasında Kültürpark Müdürlüğü tarafından yaptırılan minyatür tren vardı. Minyatür tren en fazla saatte 5 kilometre hızla gidiyor, 4 ayrı durakta duruyor ve hepsinden yolcu alıyordu. 10 yolcu vagonu, 1 oyuncak vagonu ve bir lokomotif bulunan minyatür trenin vagonları 20 yolcu taşıyabilecek büyüklükteydi. 2 kilometrelik bir alan üzerinde tur yapıyordu. Ücreti ise büyükler için 50 kuruş, küçükler için 25 kuruştı. İzmirli tarafından ilgi gören yerlerden birisi de fuardaki hayvanat bahçesi idi²⁴. 1963 yılında Fuar Basmane Kapısı'nın sol tarafında Planetarium (Yıldızlar Evi) açıldı. Yıldızlar Evi'nde özel gözlükler takılarak gökyüzüne benzeyen kubbede yıldızlar izlenirdi. Kubbe her saat başı 45 dakikalık seanslar halinde hizmet verirdi. Akşam saat 17.00'da açılır, 24.00'a kadar sürerdi. 1968 yılında, Türkiye'de bir ilk gerçekleşti ve ilk televizyon yayını fuardan yapıldı. Bu, 37. İzmir Fuarı'nın en büyük yeniliği idi²⁵.

Fuarın İzmirliğin eğlence yaşamına katkısı her yıl biraz daha artıyordu. Fuar yetkilileri, fuarın açılma zamanına yakın bir tarihte hazırlıklara başlıyorlar ve her yıl bir önceki yıldan daha fazla eğlence aracı ve daha gösterişli ışıklandırma sistemi

²⁴Demokrat İzmir, 6, 20 Ağustos 1964.

²⁵ Elvan Feyzioğlu, *Büyük Bir Halk Okulu İzmir Fuarı*, İZFAŞ Kültür Yay., s.119, s.128.

yapıyorlardı. Fuar her yıl binlerce ziyaretçiye kapılarını açıyordu. 1968 yılında lunapark, yerli ve yabancı 27 eğlence firması tarafından kiralanmıştı. İtalya'nın dünyaca ünlü "Tony Sirk'i" fuara katılmıştı. Türk sinema sanatçıları ve ses sanatçıları, özel fuar programları hazırlıyorlardı. Fuar sadece ticari firmalara ev sahipliği yapmıyor, İzmirlielerin eğlence yaşamına da damgasını vuruyordu. Fuarın Lozan Kapısı ile Sergi Sarayı arasındaki kısım en çok gezilen yerler arasında olduğu için burasının ışıklandırılmasına ayrı bir özen gösteriliyordu. "Işık Tüneli" her yıl biraz daha titizlikle hazırlanırdı. Mesela 1968 yılında Işık Tüneli'nin üzerine Japon stili avizeler yerleştirilmişti. Gölün çevresinde ışık zinciri oluşturulmuş, çevresinde dönen ve renk değiştiren ışık kulesi dikilmişti. Bütün bu tertibat İzmirliere görsel bir şölen sunardı. Özellikle akşam yemeğinden sonra ailecek fuara yapılan ziyaretler, anılarda tatlı bir yer edinirdi. Kültürpark'ın ortasında yer alan Paraşüt Kulesi ise, İzmirli ve fuara katılan bütün ziyaretçiler için ayrı bir eğlence kaynağı idi. Fuar süresince, Paraşüt Kulesi'nden atlamalar yapılırdı²⁶. 1968 yılından itibaren, Türkiye'nin tanınmış sanatçıları tarafından ücretsiz konserler verilmeye başlandı. Gül Bahçesi ile Kaskatlı Havuzu'nun yanında verilen bu konserleri İzmirli i ple çekerlerdi. Devlet Tiyatrosu Sanatçıları tarafından Fuar Açık Hava Tiyatrosu'nda temsiller verilirdi. Akşam saatlerine doğru, Deniz, Kara ve Hava Kuvvetleri Bandosu, Milli Marşları çalarak halkı coştururdu²⁷.

Ailecek gidilen bu gündüz eğlencelerinin yanı sıra gece eğlenceleri de olurdu. Kültürpark'taki gece kulüpleri genelde yaz sezonunda faaliyet gösterir, özellikle fuar zamanda programlarını çeşitlendirirlerdi. Kübana ve Mogambo gece kulüpleri, İzmir'in en meşhur gece kulüpleri idi. Tıklım tıklım dolu olurdu. İstanbullular tarafından da büyük bir üne sahip olan Mogambo'da caz müzik ağırlıklı programlar yapılırdı. Mogambo'nun 1960'lı yıllardaki işletmecisi Saffet Kuyaş'tı²⁸. Yurtdışından bale grupları ve orkestralar getirilir, yerli ve yabancı sanatçılar sahne alırdı. Mesela 1968 yılında Erol Büyükburç Kübana'da sahneye çıkardı²⁹. Ada, Göl, Atış Poligonu ve Küçük Göl Gazinoları, Dağ Restoran, Minyatür Golf Kulübü, Palmiyeler Gazinosu, Taverna Erol (Paraşüt Kule Gazinosu), Tenis Kulübü Restoranı ve Mavi Saray Kokteyl, fuar içerisinde yer alan gazino ve içkili lokantalardı. Bu mekânların yanı sıra çay salonları, pastaneler ve müzikli bahçeler de halkın gece eğlencesine katkıda bulunurlardı. Mavi Saray Çay Salonu, Villa Çay Bahçesi, Hayvanat Bahçesi'ne ait Kır Kahvesi, Akasyalar Çay Bahçesi ve Luna-Ekici Aile Bahçesi fuar içindeki çay salonları idi. Ayla Bahçesi ve Çamlık Senar Bahçesi de Türk müziği konserlerinin verildiği eğlence mekânları idi³⁰.

²⁶ Tunç Saruhanlı, "Fuar Bugün Açılıyor", *Demokrat İzmir*, 20 Ağustos 1968.

²⁷ Fikri Akçel, "37. Fuar, Her Zamankinden Daha Renkli Daha da Cazip", *Ege Ekspres*, 20 Ağustos 1968.

²⁸ Lütfü Dağtaş, *İzmir Gazinoları-1800'lerden 1970'lere-*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., İzmir, 2004, s.100.

²⁹*Ege Ekspres*, 1 Eylül 1968.

³⁰*Demokrat İzmir*, 20 Ağustos 1968.

Göl Gazinosu ve Ada Gazinosu aynı anda inşa edilmişti ve fuar içinde bütün bir yıl boyunca faaliyet gösterirlerdi; ancak fuar zamanı kadrolarını zenginleştirir, programlarını çeşitlendirirlerdi. Göl Gazinosu'nda 1962 yılına kadar sadece yabancı orkestralar ve bale grupları sahne alırdı. 1962 yılında Göl Gazinosu'nun işletmeciliğini Necdet Yazar alınca, gazinoda alaturka müzik de başladı. Emel Sayın Göl Gazinosu'nda çıkardı³¹. Çeşitli folklor gösterilerinin yapıldığı, temsillerin verildiği, Zeki Müren'in sahne aldığı, İzmir'in en meşhur müzikli bahçelerinden birisi de Manolya Bahçesi idi. Ajda Pekkan, Neriman Köksal ve Ateş Böcekleri, Manolya Bahçesi'nde çıkardı. Ayrıca Şükran Ay, Beyaz Kelebekler, Öztürk Serengil de Manolya Bahçesi'nde çıkardı. Bütün yerler numaralı olurdu. Akasyalar Çay Bahçesi, fuar içindeki bir diğer eğlence mekânı idi. Tıpkı Manolya Bahçesi gibi yaz aylarında açılır, fuar sezonunda kadrosunu zenginleştirirdi. Bir de lunaparkta yer alan Ekici Aile Bahçesi vardı. Gönül Yazar ve 1968 yılında Altın mikrofon finalistleri olan Moğollar burada sahne alırdı. 1969 yılında Ekici Aile Çay Bahçesi'nde Erol Büyükbırç, Selda Alkor ve Selma Güneri; Akasyalar Çay Bahçesi'nde Semiramis Pekkan, Serpil Örümcer ve Manolya Çay Bahçesi'nde Müzeyyen Senar, Sadri Alışık, Selçuk Ural ve Sevda Ferdağ sahne almıştı³². Yine fuar içerisinde yer alan Benelüks Gazinosu vardı. Necdet Yazar tarafından işletilen Benelüks, içkisiz bir gazinoydu. 1967 yılında Şükran Ay burada sahne alırdı. Konak Vapur İskeleyinin hemen üstünde Deniz Gazinosu yer alırdı. Necdet Yazar, organizatör olarak, Deniz Gazinosuna da meşhur sanatçıları getirirdi³³. Dario Moreno, Kübana'da sahne alır; Neşe Can, Saime Sinan, Ziya Taşkent, Fuar Mehtap Bahçesi'nde çıkardı. Manolya'da ayrıca Güneri Tecer, Sevim Tanürek ve Nuri Sesigüzel de sahne alırdı. Fuar Çamlık Senar'da ise Mualla Mukadder ve Ahmet Sezgin çıkardı³⁴.

1960'ların başında gece eğlencelerinde en çok tercih edilen mekânlar Kısmet Otel, Göl Gazinosu, Sibel Gazinosu, Orduevi, Türk-İtalyan Derneği, Tenis Kulübü, Kültürpark'taki Benelüks Pavyonu ve İzmir Palas Salonu olurdu³⁵. 1960'ların sonlarına doğru Büyük Efes Oteli, Anba Oteli, Basın Kulübü, Bergama Restoran, Bergama Restoranın üstündeki Amerikan Kulübü, Güzelyalı'daki Mehmet Ali Restoran en kalabalık mekânlardı. Göl Gazinosu ve Sibel Gazinosu her dönem popülerliğini korur, alaturka ve alafranga programları ile İzmirliilerin ilgisini toplardı. Gençler daha çok Karşıyaka'daki Hipokampus'ta ve İzmir'deki Yuva 77'de eğlenirlerdi³⁶.

³¹Dağtaş, a.g.e., ss.64-65.

³²Ege Ekspres, 30-31 Ağustos 1968, 1 Eylül 1969; Demokrat İzmir, 26 Ağustos 1969, 1 Eylül 1969.

³³Dağtaş, a.g.e., s.91.

³⁴Feyzioğlu, a.g.e., s.119.

³⁵Erhan Ünver, Erdoğan Örnek, Güngör Mengi, "İzmir'de Yılbaşı Sönük Geçti", Yeni Asır, 2 Ocak 1962.

³⁶Leyla İlkin, "İzmir Yeni Yıla Neşe ile Girdi", Ege Ekspres, 2 Ocak 1967.

60'lı yıllarda çocukluk dönemlerini yaşamış olan Sancar Maruflu'nun fuar ile ilgili anlattıkları ise şunlardır³⁷:

Fuarın çevresinde bulunan evler fuar zamanı çok ilgi toplardı. İzmir'in bazı aileleri, özellikle yazlığı olanlar, yazlıklarına giderken, evlerini eşyalarıyla beraber fuar için gelen pavyon müdürlerine ve firma temsilcilerine kiraya verirlerdi. Her yıl birçok ülke fuara katılırdı; önemli gelirler elde edilirdi. Mesela Sovyetler Birliği çok kalabalık gelirdi, en az 30 daire kiralardı. İngiltere 4-5 daire kiralardı. Hele bir seferinde Çinliler gelmişlerdi, tam 40 daire kiralamışlardı. Dairelerin dışında, oteller de dolup taşardı. Çevre illerde oturan vatandaşlar, fuar döneminde İzmir'deki akrabalarının yanına yerleşirlerdi. Önceden programlar yapılır, akrabalar aranır, hangi tarihlerde gelecekleri bildirilirdi. 4-5 gün hatta 1 hafta kalanlar olurdu.

Egeli çiftçi mahsulünün satışını fuara göre ayarlardı. 20 Ağustos'tan önce mahsulünü toplar, satar, parasının bir bölümünü bankaya yatırır, fuarda harcayacağı miktarı da cebine koyar ve ailesi ile birlikte İzmir'e gelirdi. İzmir'de akrabası varsa onun yanına yerleşir, yoksa Basmane'deki veya Kemeraltı'ndaki otellerden birine yerleşirdi. Gündüz İzmir'in plajlarına giderler, denize girerlerdi. Denizden gelince yıkanır, temizlenirler ve en şık kıyafetlerini giyerek fuara gelirlerdi. Fuar'da çay bahçelerine otururlar, orada yemeklerini yerlerdi. Genelde otellerde yemek yapılmasına izin verilirdi. Dolma yaparlar, köfte yaparlar, getirir, orada yerlerdi. Eğer yemek yapmadılarsa yemeklerini fuarda yerlerdi. Palmiyeler, Paraşut Kulesi ve Atış Poligonu yemek yenilecek yerlerdi.

Önceden akşam için bir program yapılmış olurdu. Ya Açıkhava Tiyatrosu'nda Shakespeare veya 4. Murat seyredilir ya da Mehtap Aile Bahçesi'ne gidilirdi. Akasyalar Çay Bahçesi, Lunapark Gazinosu ve Manolya Gazinosu çok meşhurdu. Gelir durumu yüksek bir aile ise Göl Gazinosu'na giderdi. Fuar günleri bayram gibi kutlanırdı. Her yer sabaha kadar açık olurdu. Basmane'den başlayıp Kemeraltı'na kadar giden hatta İkiçeşmelik'e uzanan Anafartalar Caddesi sıkır sıkır aydınlatılırdı.

Fuarın dışında İzmir'in başka semtlerinde de gazinolar ve müzikli lokantalar mevcuttu. 1. Kordon'da yer alan Sibel Gazinosu Dünya'nın birçok bölgesinden revüler getirir, adından sıkça söz ettirirdi. Sibel, daha çok gençlerin gittiği danslı bir gazino idi. Sibel'de yabancı gruplar sahne alır, çoğunlukla Avrupa'dan gelen sanatçılar gösteri yapardı. Gecenin ilerleyen saatlerine doğru Fransız Strip-Tease yapan kızlar sahneye çıkardı. 1960'lı yılların sonlarına doğru yavaş yavaş yerli sanatçılar da Sibel'de sahne almaya başladılar. Mesela 1967 yılında haftanın 5 günü sahneye Ayla Dikmen çıkardı³⁸. 1. Kordon'da yer alan bir diğer eğlence mekânı, Bergama Restoran idi. Bergama Restoran'ın yemekli ve müzikli eğlencesi olurdu. 1960'lı yılların sonlarına doğru Gündoğdu semtinde Pampam Eğlence Kulübü, İzmirliiler arasında ön plana geçmeye başladı. Yemekli ve danslı olan kulüpte,

³⁷6 Haziran 2016 Tarihinde Halkla İlişkiler Uzmanı Sancar Maruflu ile Alsancak'taki Ofisinde Yapılan Röportaj.

³⁸Ege Ekspres, 8 Mart 1967.

İzmir'in tanınmış simaları eğlenir, ertesi gün magazin haberleriyle Pampam'daki eğlenceler basına yansır. Büyük Efes Otel'i'nin üstündeki Meyhane Gece Kulübü de İzmirli taraından en çok tercih edilen mekânlardan birisiydi. Güzelyalı tarafında ise Gaskonyalı Gazinosu vardı. Adnan Şenses burada sahne alırdı.

Kordon'da ve Kültürpark'ta yer alan gazinolar kaliteli müzik yapar, renkli programları ile halkı gecenin ilerleyen saatlerine kadar eğlendirirlerdi. Türk sanat müziği dinleyenler ve kaliteli müzikten anlayanlar bu gazinolara giderdi. Sanatçılar da kıyafetlerine ve repertuvarlarına son derece önem verir, sanatlarını hakkıyla icra ederlerdi. Dönemin en tanınmış gazino işletmecisi Necdet Yazar, gardırobunda mutlaka yedek ceketler, kravatlar ve çoraplar bulundurduğunu söylerdi. Gelen saz heyetinden kıyafetini beğenmedikleri olursa, kendi gardırobunu onlara açar, sahneye özenle çıkmalarını sağlardı³⁹. Bu nedenle, bu gazinoların fiyatları da yüksek olurdu. Mesela 1960 yılında Güzelyalı'daki Gaskonyalı Gazinosu'nun fiks menüsü 55 TL idi. Daha alt gelir grubundan vatandaşların gittikleri gazinolar da vardı. Bu gazinoların çoğu, Basmane semtinde toplanmıştı. Ali Ulvi Kışık Aile Çay Bahçesi bunlardan birisiydi. Burada da geceleri müzikli eğlenceler düzenlenir, sanatçılar sahne alırdı. Giriş 200 kuruş idi⁴⁰. Göztepe-Güzelyalı arasında gazinoların yoğun olarak bulundukları bölge ise şimdiki Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi'nin bulunduğu bölge idi. Karşısında trolleybüs deposu vardı⁴¹.

Orta ve üst sınıfın gittiği bu eğlence mekânlarının dışında bir de alt sınıfın uğrak noktası olan gece kulüpleri vardı. O dönemi yaşamış olan Alaattin Süberoğlu gece kulüpleri ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır⁴²:

Anadolu'dan, bağıcı, tarlasını satarak, biriktirdiği 3-5 kuruşla eğlenmeye gelenler olurdu. Onlar Basmane'deki gece kulüplerine giderlerdi. Buraları pavyon tarzı yerlerdi. İçeride 10-20 bayan çalışırdı. Hemen her gece bir olay çıkar, polis sık sık baskın yapardı. Basmane ve Çankaya'nın ilerisinde NewYork Pavyon vardı. Burası nispeten biraz daha iyiydi; fakat yüklü miktarda hesap ödenirdi. Alsancak'ta da gece kulüpleri vardı. Molenruj, London Pavyon, Sayanora bunlardan birkaçı idi. Sayanora, şimdiki Hilton Otel'i'nin bulunduğu yerdeydi. Alsancak'ta 4-5 tane pavyon vardı. Elit yerlerdi. Güzel programlar olurdu. Sanatçılar gelirdi. Fakat ailecek pek gidilmezdi. Genelde erkeklerin gittikleri yerlerdi. Bazen eşleriyle veya sevgilileriyle gelenler olurdu; fakat pek hoş gözle bakılmazdı. Yine de Basmane'deki gibi kavga gürültü olmazdı.

3. Plajlar ve Mesire Yerleri

Göztepe semtinde bulunan Susuz Dede, 1960'lı yıllarda en sık ziyaret edilen yerlerden birisi idi. Özellikle fuara katılan sanatçılar ve sporcular Susuz Dede'yi

³⁹Dağtaş, a.g.e, s.92.

⁴⁰*Yeni Asır*, 11 Nisan 1960.

⁴¹ Yaşar Ürük, *Göztepe'den Güzelyalı'ya*, İzmir Serisi, Heyamola Yay., Mart, 2011, s.63.

⁴² 20 Ekim 2016 Tarihinde Ayvalık Eski Belediye Başkanı Alaattin Süberoğlu ile Yapılan Röportaj.

ziyaret etmeden gitmezlerdi. Susuz Dede, cuma günleri ziyaretçi akınına uğrar; mezarı taşıma sularla sulanırdı⁴³.

İzmir'in yaz ayları çok sıcak olur, bunaltıcı sıcaklar nedeniyle vatandaşlar akın akın deniz kenarlarına inerlerdi. Zengini, fakiri, kadını, erkeği, otomobillisi veya yayası serinlemek ve biraz deniz havası almak için sahillere koşardı. 1960'larda Karşıyaka, Göztepe ve İnciraltı sahilllerinden denize girmek mümkündü. Bu nedenle, evleri sahil kenarında olanlar veya sahile yakın bir mesafede oturanlar, akşamdan hazırladıkları yiyecekleri ile yürüyerek sahile inerlerdi. Genellikle pazar günleri yapılan bu aktivite, İzmirlilerin yaz aylarındaki en büyük eğlencelerinden birisiydi. Bir gün önceden börekler açılır, hasır sepetler yiyeceklerle doldurulur, demlenen çaylar termoslara konur ve ertesi gün ailecek deniz kenarlarına inilirdi. Trafiğin sıkışık olması, plajların hınca hınç dolu olması ve bunaltıcı sıcaklar kimsenin huzurunu kaçırmaz, önceden planlanmış olan bu gezinti, tüm aile bireylerine tatlı bir huzur verirdi. İzmir'in imbatı ve meltemi meşhurdu. Denizden hafif bir esinti gelir, denize girmeyenleri bile rahatlatırdı. İzmirli için deniz kenarına inmek, boş vakitleri değerlendirmek için en güzel yollardan birisiydi. Yazlık evleri veya kendine ait arabası olanlar, diğerlerine göre nispeten daha şanslı olurdu. Gürültüden, kalabalıktan uzak, sayfiye yerlerinde güneşin ve denizin tadını çıkarırlardı. Orta halli vatandaş ise, otobüsle veya dolmuşla geldiği plajda, oturacak yer bulabilmek için sabahın erken saatlerinde evden çıkardı. Gürültü ve kalabalığa rağmen huzurlu bir gün geçirir, güneşin batmasıyla birlikte evinin yolunu tutardı.

1960'lı yıllarda deniz kenarları tesis anlamında nispeten boştu. İzmirli kimi zaman çadırları ile sahile gelir, denizin hemen kenarına çadırını kurardı. Yan yana kurulan çadırlar bir süre sonra tüm kıyı şeridini doldurur, sahilleri adeta çadır kenti haline getirirdi. Çadır kurulmayan deniz kenarlarında ise, insanlar kumların üzerine oturup piknik sepetlerini açar ve yemeklerini ailecek yerlerdi. Şezlonga yatarak güneşlenmek pek yaygın değildi. Özellikle bikinileri ile yatarak güneşlenen bayanlara çok az rastlanırdı. Denizden çıkanlar, kurulandıktan sonra kumların üzerine oturmayı tercih ederlerdi.

Plaj sezonu açılır açılmaz Urla'nın Kalabak ve Çeşmealtı Mahalleleri'nde, Güzelbahçe'nin ise Yalı Mahallesi'nde evler ve köşkler dolmaya başlardı. Narlıdere'den Çeşmealtı'na kadar sahil boyunca küçük oteller, çardak gazinolar, sayfiye evleri ve kiralık evler bulunurdu. Okulların kapanmasıyla birlikte buralarda yazlıkları olanlar taşınır; yazlıkları olmayanlar da ev kiralamak suretiyle tatillerini buralarda geçirirlerdi. Sahil boyunca çok sayıda doğal ve tesisli plaj vardı. Seferihisar ve Mordoğan, o yıllarda doğal plajları ile anılırdı. Ayrıca sahil boyunca veya sahile yakın bölgelerde kamplar kurulurdu⁴⁴. Seferihisar'ın Akkum Plajı meşhurdu. Kızılay, doğal güzelliklere sahip olan bu plajdan halkın faydalanabilmesi için 1959 yılında buraya çadırlar kurdurdu. Bu çadırlar günübirlik gelen vatandaşlar tarafından kiralanır, giyinip soyunmak ve dinlenmek amacı ile kullanılırdı. Ayrıca

⁴³Ürük, a.g.e., s.85.

⁴⁴Milliyet Gazetesi, 5 Mayıs 1966 (Turizm İlavesi).

akşamları Akkum'da sandal sefası yapılır, güneşin batmasıyla birlikte halk mehtabı izlemek için denize açılırdı⁴⁵. 1960'ların başında bir gazino inşaatının tamamlanmasıyla birlikte Akkum Plajları 60'lar boyunca İzmirli tarafından daha sık kullanılmaya başlandı. Plajda kabinler yapıldı; bir motel ve gazino inşaatı tamamlandı. Suyunun her an berrak ve serin olması, kamp kurmaya elveriş bulunması Akkum Plajları'nın popülerliğini arttırıyordu⁴⁶.

Gümüldür ve Ahmetbeyli Plajları 1960'lı yılların başında yeni yeni tercih edilmeye başlanmıştı. Bulgurca'dan itibaren, askeriye tarafından 14 metre genişliğinde yeni bir yol inşa edildiğinden Gümüldür Plajları'na ulaşım imkânı artıyordu. Klaros Harabeleri'ne giden yol da onarıldığı için Ahmetbeyli Plajı da rağbet görmeye başlamıştı. Ahmetbeyli Plajı'nda bir otel ve gazino inşaatı tamamlanmış ve hizmete açılmıştı. Urla'daki Malgaca İçmeleri, Balçova'daki Agamemnon Ilıcaları, hem sağlık açısından hem tarihi açıdan önem taşıyan merkezlerdi. Sağlık turizminin pek yaygın olmadığı 1960'larda, her iki ılıca da İzmirli tarafından zaman zaman kullanılırdı⁴⁷. Ancak 1950'li yılların sonlarına kadar hem Malgaca İçmeleri hem de Agamemnon Ilıcaları basında sık sık yer alıyor ve olumsuz eleştirilere maruz kalıyordu. Tesisler yetersiz ve bakımsızdı. Halkın doktor önerisiyle değil eskiden kalma inanışlarından dolayı bu merkezleri tercih ettikleri dile getiriliyordu. Özellikle Malgaca İçmeleri'nde tuvaletlerin su kaynaklarına yakın bir mesafede olması ve içinde bir takım mikropları barındırması en büyük eleştiri konusuydu⁴⁸. Her iki tesisin de restorasyona girmesi ve yeniden canlandırılması 1960'lı yıllarda oldu. Agamemnon Ilıcaları'nın yönetimi 1961 yılında İl Özel İdaresi'ne aitti. Halkın ılıcalardan yararlanabilmesi için 1961 yılında ılıcaların imarı ve yeniden canlandırılması gündeme geldi. Bir heyet tarafından hazırlanan raporda suyun durumunu tespit etmek üzere sondajlama yapılması gerektiği, Devlet Su İşlerine bildirildi⁴⁹. Yapılan çalışmalar olumlu neticeler verdi ve 1961 yılında Agamemnon Ilıcaları'nın imarına başlandı. 1962 bütçesinden ayrılan ödenek ile de tesisin diğer ihtiyaçları karşılanmaya çalışıldı⁵⁰. 1964 yılında Balçova Ilıcaları'nın (Agamemnon Ilıcaları) yapımı tamamlandı ve hizmete açıldı. Özellikle romatizma ve siyatik hastalığı olan vatandaşların tercih ettiği ılıcalar, hem sağlık hem de dinlenme amaçlı kullanılan tesislerdi. İl Özel İdaresi tarafından 100 bin liraya kiralanen tesisler, İzmirli tarafından büyük rağbet gördü. Odaların fiyatları konumlarına ve imkânlarına göre farklılık gösteriyordu. Müstakil mutfak ve banyolu lüks daireler 70 lira, üst kattaki daireler 50 lira, alt kattaki daireler 40 lira ve banyolu daireler 20 liraydı. Yeni inşa edilen tesislerin dışında eski tesisler de hizmete açılmıştı. Eski tesislerden balkonlu olanlar 15 lira ve alt kattakiler 10 lira idi. Ayrıca

⁴⁵ Hülya Gölgesiz Gedikler, *1950'li Yıllarda İzmir*", Şenocak yay., İzmir, 2012, s.461.

⁴⁶ *Milliyet Gazetesi*, 22 Mayıs 1970 (Turizm İlavesi).

⁴⁷ *Ege Ekspres*, 10 Haziran 1960.

⁴⁸ Gedikler, a.g.e., s.462.

⁴⁹ Kemal Ormancıoğlu, "İlimizdeki Şifalı Sular Konusu Nihayet Hal Safhasına Giriyor.", *Ege Ekspres*, 5 Ocak 1961.

⁵⁰ Kemal Ormancıoğlu, "İzmir Çevresindeki Bütün Şifalı Sular İmar ve İhya Edilecek.", *Ege Ekspres*, 10 Kasım 1961.

dar gelirli vatandaşın kullanabilmesi için ayrılan 6 lira ile 7,5 lira arasında değişen 52 oda daha vardı. Yeni hizmete giren kısımda 1. sınıf lüks bir mutfak inşa edilmiş ve isteyen müşteriler için bu mutfakta tabldot hizmeti de başlamıştı⁵¹. Balçova Ilıcaları, İzmirliilerin tatil günlerinde, hem boş zamanlarını değerlendirmek hem de şifa bulmak amacıyla gittikleri önemli bir merkez haline gelmişti.

1960'lı yılların başında Karşıyaka sahilinde oturanlar, evlerinin önünden denize girerlerdi. Sahildeki köşkların bir kısmının kendilerine ait banyoları vardı. Banyosu olmayanlar veya civardan Karşıyaka sahilde denize girmek isteyenler için bir tesis yapılmamıştı. 1950'li yıllarda Karşıyaka plajını onarmak ve gazino yapmak amacıyla başlayan inşaat ise 1960'lı yılların başında hala tamamlanmamıştı. Denize kazıklar çakılmış, inşaat malzemeleri taşınmış, tonlarca demir kamyonlarla nakledilmiş; fakat fen işleri, mühendisler, inşaat yapılması müsaittir diyen yetkililer bir süre sonra tam tersi görüş bildirerek inşaatı durdurmuşlardı. İnşaatın asıl durma sebebine gelince, sahildeki köşk sahiplerinin, manzaralarını bozacağı gerekçesiyle inşaatı istememeleri idi⁵².

İzmir'in en meşhur plajı İnciraltı Plajı idi. Geniş bir sahili ve incecik kumları vardı; fakat gazino ve tesis açısından yetersizdi. İzmirliiler bulabildikleri ağaç gölgelerinde oturur veya sahil boyunca güneş altında vakit geçirirlerdi. Tesislerdeki personelin vatandaşlara uyguladığı muamele çoğu zaman şikâyet konusu olurdu. Garsonlar müşterilere kaba davranır, müşteri-garson kavgası eksik olmazdı. Belediye yetkilileri bu tür gazinolarda sık sık kontrole giderdi. Kentten uzak olmanın verdiği avantajla yüksek fiyat isteyen, tarife uygulamayan işyerleri takip edilir ve ceza kesilirdi; bazen de kapatılırdı⁵³. Tesislerin yeterli olmaması ve var olanların da yüksek fiyat istemeleri, İzmirliilerin kendi yiyeceklerini dışarıdan getirmelerine sebep oluyordu. Filelere doldurulmuş sarmalar, dolmalar, rafadan yumurtalar, maydanozlu köfteler; ellerde sepetlerle, alışlagelen bildik tabloları.

İnciraltı, 1960'lı yıllarda orta halli vatandaşın gidebileceği en yakın sayfiye yeri idi. Özellikle Çeşme ve Kuşadası gibi uzak tatil beldelerine gitme imkânı bulamayan vatandaşlar, İnciraltı Plajı'nı tercih ederlerdi. Ancak meyhanelerin ve gece kulüplerinin varlığı, bölgenin kente uzak olmasından dolayı asayişin sağlıklı yapılamaması gibi sebeplerden dolayı, İnciraltı Plajı vatandaşların huzur ve güvenle gittikleri bir sayfiye yeri değildi. 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren durum değişmeye başladı. Plaj, Balçova Belediyesi tarafından kiralandıktan sonra İnciraltı'nın çehresi de yavaş yavaş değişime uğradı. Girişteki meyhaneler ve gece kulüpleri kaldırıldı. Belediye kendi imkânları ile bir karakol inşa etti ve güvenliği sağlayacak memurlar görevlendirdi. Orta halli vatandaşın denize güvenle ve huzurla girebilmesi için deniz temizletildi ve plaj modernize edildi. Yüzme bilmeyenler için emniyet çizgisi belirlendi ve cankurtaran motoru hizmete sokuldu. Etrafı rahatsız edebilecek insanlara karşı bir emniyet kadrosu oluşturuldu. Plajda

⁵¹Yeni Asır, 1 Haziran 1964.

⁵²Ege Ekspres, 20 Haziran 1960.

⁵³Demokrat İzmir, 23 Temmuz 1964.

mayosu olmayan vatandaşlar için 1 liraya mayo kiralanıyordu. Böylece senelerdir verimli şekilde kullanılmayan tesisler, Balçova Belediyesi tarafından yeniden düzenlenerek vatandaşların hizmetine sokulmuş oldu⁵⁴.

İnciraltı Sahili kadar olmasa da Narlıdere Sahili'ne de gidilirdi. Narlıdere Sahili, İnciraltı Sahili'ne göre daha تنها ve denizi daha temizdi. Pina Plajı ve Pina Gazinosu, sahibi Orhan Halaç tarafından işletilir ve müşterilerine güler yüzlü hizmet verilirdi. O dönemde tesislerin müşterilerine güler yüzlü hizmet vermesi pek alışık olunan bir durum değildi. Sadece sahibi değil tüm personel, müşteriler ile yakından ilgilenir ve onları memnun etmeye çalışırdı. Orhan Halaç, titiz bir kişiliğe sahip olduğu için gazinosu da pırıl pırıldı. Gazinoya ait soyunma kabinleri vardı. İsteyenlere şezlong verilirdi. Burası tam bir aile gazinosu idi⁵⁵.

İzmir dışında en çok ziyaret edilen plajlar ve sayfiye yerleri ise Çeşme, Gümüldür, Kuşadası ve Foça Sahilleri idi. Sadece İzmirli tarafından değil, yabancı turistler tarafından da bu yerleşim bölgeleri ziyaretçilerin akınına uğradı. Özellikle İngilizler, Fransızlar, Almanlar ve Çekler yaz tatillerini geçirmek için sıklıkla Ege sahillerine geliyorlardı. Kendi aralarında düzenledikleri plaj güzellik yarışmaları en büyük eğlenceleri olurdu.

Foça, İzmir'in kuzeydoğusunda yer alan sakin bir dinlenme yeri idi. Denizi ile olduğu kadar mesire alanlarıyla da meşhurdur. Sahillerinde zeytin ve çam ağaçları vardı. Kamp kurmak için uygun yerlerdi. Öğrencilerin tatile girmesiyle birlikte okullar, Foça Sahilleri'nde kamp kurarlardı. Plajlarında içkili-içkisiz gazinolar ve lokantalar bulunurdu. Gece konaklamak isteyenler için otel, motel ve pansiyon bulmak mümkündü. İzmir ile Foça arasında devamlı otobüs seferleri yapılırdı. Foça sapağına dönmeden devam edilirse Çandarlı'ya ve oradan da Dikili'ye gitmek mümkündü. Çandarlı'da hiç otel yoktu; fakat Çandarlı halkı, evlerini kiraya vererek pansiyon olarak çalıştırırdı. Böylece 1200 kişinin konaklamasına yetecek kadar pansiyon bulunurdu. Ayrıca Batı Plajı'nda kiralık evler bulmak mümkündü. Plajda içkili yemekli gazinolar, kır kahvesi ve plaj kabinleri olurdu. Elektriği ve suyu vardı. 18.00'dan 24.00'a kadar elektrikten faydalanılırdı. Dikili, Çandarlı'ya göre biraz daha gelişmiş bir sayfiye yeri idi. Elektriği ve suyu devamlı olurdu. Misafirlerin konaklaması için 2 otel mevcuttu. Belediye Plajı, Bademli Plajı ve Makaron Plajı ünlüydü. Dikili'ye İzmir'den direkt otobüs seferleri yapılırdı. Gümüldür ise Gümüşsuyu Plajı ile tanınırdı. Sönmez Gazinosu ve Gölge Plajı'ndaki Çardak Gazinosu, İzmirli'lere hizmet verirdi. Gümüldür koylarının üstleri ağaçlıklı alanlarla dolu olduğu için kamp kurmaya müsaitti. Kuşadası ise ince kumlu plajları, modern otelleri ve tesisleri ile İzmirli'lere tarafından daha çok tercih edilirdi. Kendi arabası olmayanlar için en kolay ulaşım yolu otobüslerle yapılırdı. Şehirlerarası otobüsler

⁵⁴ İlhan Çelikkaya, "İnciraltı Vapur Seferleri ile İlgili Olarak Sayın Ulaştırma Bakanı Seyfi Öztürk'e Açık Mektup", *Ege Ekspres*, 30 Mayıs 1966.

⁵⁵ *Ege Ekspres*, 12 Temmuz 1967.

Selçuk'a kadar yolcu taşır, Selçuk'tan sonra başka bir otobüse veya dolmuşa binilirdi. Ulaşım zor olmazdı. Zira her 10 dakikada bir vasıta bulmak mümkündü⁵⁶.

Çocukluk dönemi 1960'lı yıllara rastlayan Sancar Maruflu o döneme ait anılarını şu cümleler ile anlatmıştır⁵⁷:

Eskiden erken yaz mesaisi vardı. Erken işe gidilir. 2'ye kadar çalışılır, 2'de yaz mesaisi başlardı. Saatlerimizi ona göre ayarlar, Karşıyaka'dan Konak'a gelirdik. Rahmetli babamın iş yeri o civardaydı. Babamla buluşur, vapura biner İnciraltı'na giderdik. Öğleden sonraki saatlerimizi orada geçirirdik. Geç saatlere kadar İnciraltı Plajı'nda denize girerdik. Akşama doğru orada yemeğimizi yerdik. O zaman oralarda halkın oturabileceği, yemek yiyeceği salaş balıkçılar vardı. Balıklarımızı seçer, pişiriciye verir, masalara otururduk. Salataları, soğuk mezeleri de alır koyardık tabağımıza. O yıllarda 2 çocuklu 4 kişilik bir aile çok kolay balık ziyafeti çekebilirdi kendine. Dönüşte yine İnciraltı vapuruna biner gelirdik. Vapur önce Konak'a uğrar, yolcuları indirir, Karşıyaka'ya geçerdi. Eğer vapuru kaçırsak Bussing marka otobüsler vardı. Onlara binerdik. İnciraltı bir harikaydı.

İnciraltı'ndan başka biraz ileride Klizman vardı. Klizman'a da otobüsler çalışırdı. Orada da yemek yeme yerleri vardı. Sonra, Urla'ya da gidilirdi. Urla dağlık bir yerleşimdi. Her türlü lokanta mevcuttu. İcabında sıcak ev yemekleri de yiyebilirdin. Urla'da bazı İzmirli ailelerin yazlıkları vardı. Varlıklı ailelerin yazlıkları ise daha çok Çeşme'deydi. Okullar haziranda tatil olunca, aileler yazın Çeşme'ye taşınırlardı. Erkekler İzmir'de çalışmaya devam ederlerdi. Yaz bekârlığı yaşarlardı. Çünkü ulaşım o kadar kolay değildi. Erkekler, cumartesi-pazarı ailesi ile geçirir, pazartesi sabahı İzmir'e gelir, cuma akşamına kadar İzmir'de kalırdı. Kuşadası daha az ilgi görürdü. Daha uzaktı; ama Kuşadası'na gidenler de olurdu. Kuşadası ve Çeşme 1960'larda tatil amaçlıydı ve sadece yazlıklar vardı.

1960'lı yıllarda Aliğa da çok popülerdi. İzmirli Aliğa'ya "Aliğa Çiftliği" derlerdi. Aliğa İzmirlilerin mesire yeri idi. Yeşillik alanlar çoktu. Denize girme imkânı olurdu. Balık ucuzdu. Balık yeme yerleri vardı. İzmir'den Aliğa'ya otobüsler kalkardı veya insanlar kendi arabaları ile giderlerdi. Genelde piknik yapmak amacıyla Aliğa'ya gelinirdi. 1960'ların ilk yarısında Tüpraş ve Petkim yapılıncaya yavaş yavaş o güzelliği kaybıldı. Liman bozuldu. Hava kirliliği başladı ve zamanla o günkü güzelliğini kaybetti.

İzmirlilerin denize girmek amaçlı gittikleri bir diğer yer Foça idi. Foça, 1960'lı yıllarda en popüler dönemini yaşadı. Foça serindi ve konaklama tesisleri vardı. Fransızların ilk tatil köyü burada yapılmıştı.

⁵⁶Milliyet Gazetesi, 5 Mayıs 1966 (Turizm İlavesi).

⁵⁷6 Haziran 2016 Tarihinde Halkla İlişkiler Uzmanı Sancar Maruflu İle Alsancak'taki Ofisinde Yapılan Görüşme.

İzmir içinde en çok tercih edilen mesire yerleri Kültürpark, İnciraltı, Üçkuyular, Şirinyer ve Pınarbaşı idi⁵⁸. Pınarbaşı özellikle nar bahçeleri ile dikkati geçen, ağaçlıklı ve sulak bir yerdi. İzmirli Pazar günleri ve resmi tatillerde piknik yapmak ve dinlenmek için Pınarbaşı'na akın ederlerdi. İzmir'in muhtelif semtlerinde çeşitli meyve bayramları düzenlenirdi. Bunların en meşhurları Kemalpaşa'nın kiraz bayramı, Pınarbaşı'nın nar bayramı ve Buca'nın üzüm bayramıydı. Üst üste iki-üç hafta bu bayramlar sürerdi. Buca, büyük bahçelerle kaplı şirin bir sayfiye yeri idi. Buca'nın çam ağaçları arasındaki parkları meşhurdu. Otobüsle veya tren ile Buca'ya gitmek mümkündü. Şirinyer'de bulunan tarihi su kemerleri de İzmirli tarafından sık ziyaret edilen yerlerden birisi idi. Tıpkı Buca gibi Bornova da İzmirli dinlenmek ve hoş vakit geçirmek için gittikleri küçük bir sayfiye yeri idi. Buraya da otobüs ve tren seferleri ile ulaşım sağlanırdı. Bornova, meyve bahçeleri, suları ve gazinoları ile meşhurdu⁵⁹.

Karşıyaka taraflarında Yamanlar piknik alanı vardı. Deniz seviyesinden 900 metre yüksekte, yoğun çam ağaçlarının bulunduğu bu bölge kamp alanı olarak da kullanılıyordu. 1960'lı yıllarda Bayraklı sırtlarında "Atatürk Ormanı" kurularak, dinlenme alanlarının tek bir bölgede toplanması planlanmıştı. Oysaki İzmirli dinlenmek için ulaşımı zor olmasına rağmen Karagöl ve çevresindeki Yamanlar Kampı'nı tercih ediyorlardı. Havaşının temiz olmasından dolayı 1950'li yıllarda bu bölgede Sağlık Bakanlığı tarafından bir sanatoryum inşa edilmesi kararlaştırılmıştı. Fakat 60'larda verem hastalığının büyük oranda azalması, Yamanlar Kampı'nın dinlenme alanı özelliğini ön plana çıkardı. Yapılan sanatoryum binası da Kızılay'a devredildi ve otel olarak işletilmeye başlandı⁶⁰.

1960'lı yılların Balçova'sı da orman içi mesire alanları, badem ve narenciye ağaçları ile doluydu. Üçkuyular ile Balçova arasında atlı arabalar çalışırdı. Kır evlerinin yoğun olarak bulundukları bu bölge İzmirli için güzel bir mesire alanıydı. Biraz daha ilerleyince İnciraltı'nın mesire yerlerine gelinirdi. İnciraltı sadece denizi ve plajları ile değil aynı zamanda kamp alanlarıyla da meşhurdu. Yazın okulların kapanmasıyla birlikte aileler İnciraltı'ndaki kamplara yerleşirler ve yaz boyu tatillerini burada geçirirlerdi. Bu kamplardan bir tanesi belediye tarafından yaptırılan Belediye Kampı idi. Sadece belediye çalışanları bu kampta kalırdı. Kamp, bugünkü Atatürk Öğrenci Yurdu'nun bulunduğu alanda konumlanmıştı. Evler 1 oda, 1 mutfak ve 1 tuvalet-banyodan oluşan yan yana dizilmiş yerleşim birimleriydi. Genelde ikili veya dördü bloklar halinde sıralanmışlardı. Kampta diğer evlerden biraz uzakta tek başına duran evler de vardı. Bu evler sadece üst düzey memur ailelerine kiralanırdı. Evler küçük olduğu için kadınlar zamanlarının büyük bir kısmını kapının önündeki giriş teraslarında geçirirlerdi. Yemeklerini orada pişirirler, komşularıyla orada sohbet ederler, kahvelerini orada içerlerdi. Çocuklar zaten zamanlarının büyük bir kısmını denizde geçirirlerdi. Yemek saatlerine kadar ortada

⁵⁸ Leyla İlkin, "Hıdırellez Neşe İle Kutlandı", *Ege Ekspres*, 7 Mayıs 1966.

⁵⁹ *Milliyet Gazetesi*, 5 Mayıs 1966 (Turizm İlavesi).

⁶⁰ Engin Berber, Erkan Serçe, *a.g.e.*, s.251, s.253.

görünmezler, anneler de çocuklarını merak etmezlerdi. Kamplar güvenliydi, insanlar samimiydi. Belediye Kampı'nın hemen karşısında Belediye Plajı ve Belediye Gazinosu konumlanmıştı. Kampa gitme sürecinin tamamı büyük bir keyif olurdu. Belediye evleri boş olarak kiralandığı için buzdolabından, ocağa, kanepeden ve koltuklara kadar her şey taşınırdı. Küçük bir kamyonet kiralanırdı. Eşyalar özenle sarılır ve kamyonete yerleştirilirdi. İğneden ipliğe, çarşaftan yorgana, çaydanlıktan kap-kacağa kadar her şey tek tek düşünülürdü. Hazırlıklar daha okullar kapanmadan önce başlardı. Uzun bir hazırlık sürecinin sonunda kamp günü taşınma gerçekleşirdi.⁶¹

Belediye Kampı'nın dışında İnciraltı'nda bir de ESHOT Kampı vardı. Eshot Kampı, beton zemin üzerine kurulmuş çadırlardan oluşurdu. Kampın briket bir sinema perdesi vardı ve geceleri film gösterileri yapılırdı. Civar kamplardan film izlemeye gelmek serbestti. Herkes sandalyesini, minderini ve çekirdeklerini yanında getirir ve boş bir yere yerleşirdi. Film başlayana kadar konuşmalar ve uğultular devam eder, filmin başlamasıyla birlikte konuşmalar susar, hıçkırık sesleri başlardı. Film genelde acıklı olduğu için kadınların iç çekme sesleri ve yorumlar eksik olmazdı. Bir de Sami Bey Çadırları vardı. Burada herkes kendi çadırını kendisi getirir ve kurardı. Bir anda ortalık rengârenk çadırlarla dolup taşardı. Kamplardaki gece eğlenceleri keyifli olur, çocuklar ve kadınlar özgürlüğün tadını çıkarırlardı. Hafta sonları erkekler de ailelerine katılır, 2 gün de olsa dinlenir ve İzmir'deki işlerine dönerlerdi⁶².

Sonuç

İzmir, 1960'lı yıllarda Türkiye'nin en modern kentlerinden birisiydi. Eğlence ve boş zamanlarını değerlendirme anlayışı İzmirli, diğer Anadolu kentlerinden farklı kılıyordu. İzmir'in, körfezin çevresinde yarım ay şeklinde kurulu bir kent olması, onların denizle iç içe bir yaşam sürdürmesini sağlıyordu. Her kentin olduğu gibi İzmir'in de kendine özgü bir eğlence kültürü vardı. Tarihi ve turistik yerleri, deniz kültürü, İzmir Enternasyonal Fuarı'nın varlığı ve kent içindeki eğlence mekânları, İzmir'i bir çekim merkezine dönüştürüyordu. Özellikle fuar mevsiminde eğlence doruğa ulaşır, bütün sokaklar ışıktandırılır, adeta gece ile gündüz birleşirdi. Eğlenceler sabahlara kadar sürerdi. İzmir, sadece İzmirli tarafından değil, çevre il ve ilçelerden, İzmir'e uzak kentlerden ve dünyanın birçok bölgesinden ziyaretçi akınına uğradı. Türk sinemasının usta oyuncular, ses sanatçıları ve meşhur tiyatrocuları, fuardaki bir gazinoda sahne almak için adeta birbirleriyle yarışlardı. Her sanatçının çıkacağı gazino önceden belirlenirdi. 1 sene önceden sözleşmeler yapılır, hangi sanatçının hangi gazinoda çıkacağı önceden belirlenirdi. Fuarda sahne alan bir sanatçının kendini ispatladığı kabul edilir ve şöhreti artardı.

⁶¹Emel Kayın, *Kentin Kıyısında ve İçinde Olmak, İnciraltı*, İzmirim Serisi, Heyamola Yay., Mart, 2011, ss.46-49.

⁶²Kayın, *a.g.e.*,s.55.

Fuar mevsiminin dışında da İzmir'de eğlenmek için gidilecek çeşitli yerler vardı. İçkili-içkisiz gazinolar, açık-kapalı sinemalar, kordon boyunu kaplayan çeşitli lokaller, müzikli-orkestralı gece kulüpleri ve çay bahçeleri İzmir'in eğlence hayatını renklendirirdi. Sinemalar 60'lı yıllarda altın çağını yaşıyordu. İnsanlar kendi yaşamlarından izler buluyor, kısa bir süre için de olsa hayatın gündelik sorunlarından uzaklaşma imkânı elde ediyorlardı. Televizyon henüz evlere girmemişti. 1968 yılında fuardan yapılan ilk televizyon yayını şaşkınlıkla izlenmişti. Radyolarda da sadece sesin duyulması ve görüntünün olmaması insanların hayal dünyalarını kısıtlıyordu. Oysaki sinemalar güzel kadınların ve yakışıklı erkeklerin boy gösterdiği, toplumsal sorunların işlendiği, etkili bir iletişim aracı idi. Sinema kültürü 60'larda en popüler dönemini yaşadı. Bazen bir sinemaya girip ardı ardına 2-3 film birden izlemek bile mümkündü. İnsanlar, gözyaşlarını silmek için kullandıkları mendillerle ve ay çekirdekleri ile bir filminden diğer filme geçerlerdi. Haftada birkaç gün sinemaya gitmek olağandı. Özellikle bayanlar çocuklarını okula gönderip, ev işlerini tamamladıktan sonra komşularıyla birlikte sinemaya giderlerdi. Erkekler bu duruma ses çıkarmaz, olağan karşılarlardı. Çünkü sinemalar bayanların tek başlarına rahatça gittikleri tek eğlence yerleriydi.

1960'larda liman dışında kentin hemen hemen her yerinden denize girmek mümkündü. Karşıyaka'dan İnciraltı'na kadar uzanan kıyı şeridinde deniz henüz kirlenmemişti. İzmir'e en yakın plaj İnciraltı Plajı idi. İzmir'e yakınlığı ve buraya her an araç bulunabilmesi sebebiyle uzak sayfiye yerlerine gidemeyen İzmirililer, İnciraltı'na rağbet gösterirlerdi. İnciraltı'ndan sonra Kilizman, Çeşmealtı, Akkum, Sığacık ve Urla'ya kadar bütün sahilde denize girilirdi. Yaz aylarında buralarda pek çok aile kamp kurardı. Doğal plajların yanında İzmir'in meşhur çardak gazinoları olurdu. Bu gazinolar balıkçı lokantaları olarak da bilinirdi. Gazinoların çoğunun soyunma yerleri ve plaj tesisleri de vardı.

Kısacası İzmirililer eğlence hayatına ve boş zamanlarını değerlendirmeye özen gösterirlerdi. Körfezin ve denizin sunduğu nimetlerden yararlanmasını bilirler, kendilerine has kültürleriyle yaşam tarzlarını devam ettirirlerdi.

KAYNAKÇA

I. Süreli Yayınlar

Demokrat İzmir
Ege Ekspres
İzmir Kent Kültürü Dergisi
İzmir Life
Milliyet
Yeni Asır

II. Kitaplar

1967 *İzmir İli Yılığ*.
 Berber, Engin, Erkan Serçe, *Karşıyaka Tarihi*, İzmir Karşıyaka Belediyesi Kültür yay., İzmir, 2011.
 Dağtaş, Lütfü, *İzmir Gazinoları-1800'lerden 1970'lere-*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür yay., İzmir, 2004.
 Gedikler, Hülya Gölgesiz, *1950'li Yıllarda İzmir*, Şenocak yay., İzmir 2012.
 Feyzioğlu, Elvan, *Büyük Bir Halk Okulu İzmir Fuarı*", İZFAŞ Kültür yay., İzmir.
 Kayın, Emel, *Kentin Kıyısında ve İçinde Olmak*, İnciraltı, İzmirim Serisi, Heyamola yay., Mart, 2011.
 Makal, Oğuz, *Tarihin Penceresinden İzmir Sinemaları*, Alo Bilgi Kültür yay., İzmir, 1992.
 Ürük, Yaşar, *İzmir'i İzmir Yapan Adlar*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi, İzmir, 2008.
 Ürük, Yaşar, *Göztepe'den Güzelyalı'ya*, İzmirim Serisi, Heyamola yay., Mart, 2011.
 Yücel, Şükran, *Yitik Zamanın Peşinde Karantina*", Heyamola yay., İzmirim Dizisi, İzmir, 2011.

III. Makaleler ve Gazete Yayınları

Akçel, Fikri, "37. Fuar, Her Zamankinden Daha Renkli Daha da Cazip", *Ege Ekspres*, 20 Ağustos 1968.
 Çelikkaya, İlhan, "İnciraltı Vapur Seferleri ile İlgili Olarak Sayın Ulaştırma Bakanı Seyfi Öztürk'e Açık Mektup", *Ege Ekspres*, 30 Mayıs 1966.
 İlkin, Leyla, "İzmir Yeni Yıla Neşe İle Girdi", *Ege Ekspres*, 2 Ocak 1967.
 Leyla İlkin, "Hıdırellez Neşe İle Kutlandı", *Ege Ekspres*, 7 Mayıs 1966.
 Koç, Hülya, "Zamanda Yolculukta Yazlık Mekanlarımız: Alsancak Yaz Sinemaları", *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi yay., Sayı:4, (Eylül, 2001).
 Ormancıoğlu, Kemal, "İlimizdeki Şifalı Sular Konusu Nihayet Hal Safhasına Giriyor.", *Ege Ekspres*, 5 Ocak 1961.

- Ormancıoğlu, Kemal, "İzmir Çevresindeki Bütün Şifalı Sular İmar ve İhya Edilecek.", *Ege Ekspres*, 10 Kasım 1961.
- Saruhanlı, Tunç, "Fuar Bugün Açılıyor", *Demokrat İzmir*, 20 Ağustos 1968.
- Ünver, Erhan, Erdoğan Örnek, Güngör Mengi, "İzmir'de Yılbaşı Sönük Geçti", *Yeni Asır*, 2 Ocak 1962.
- Ürük, Yaşar, "Milli Sinema: Elhamra", *İzmir Life Dergisi*, Sayı:127, (Mart, 2012).
- Ürük, Yaşar, "İzmir'in ilk Sinema Vadisinde Yeni Sinema", *İzmir Life Dergisi*, Sayı:149, (Ocak, 2014).
- Ürük, Yaşar, "Şık Sineması'nda Neşe ve Diğer Sinemalar", *İzmir Life Dergisi*, Sayı:164, (Nisan, 2015).
- Ürük, Yaşar, "Serttaş Sineması", *İzmir Life Dergisi*, Sayı:154, (Haziran, 2014).
- Yentürk, Aybala, "Sadık Yemni ile Söyleşi-İzmir'in Ruhu-", *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür yay., Sayı:6, (Mart, 2003).

IV. Görüşmeler

- 6 Haziran 2016 Tarihinde Halkla İlişkiler Uzmanı Sancar Maruflu ile Alsancak'taki Ofisinde Yapılan Röportaj.
- 20 Ekim 2016 Tarihinde Ayvalık Eski Belediye Başkanı Alaattin Süberoğlu ile Yapılan Röportaj.

